

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve 2001 Nobel ekonomi ödülü sahibidir. Son kitabı Serbest Düşüş: Serbest Piyasalar ve Küresel Ekonominin Batışı, Fransızca (Le Triomphe De La Cupidité, Liens Qui Liberent) ve çok yakında Japonca, İspanyolca, Almanca ve İtalyanca olarak bulunabilir.

JOSEPH E. STIGLITZ

Ticaret savaşının sırası değil

Hükümetlerin hepsi döviz kurunu doğrudan veya dolaylı olarak etkilemek için hareket ederler. **Kontrolsüz bütçe açıkları zayıf döviz kurlarına yol açabilir, düşük faiz oranları da öyle.** Yunanistan'daki son krize kadar, ABD düşük dolar/euro kurundan faydalandı. Avrupalılar, ihracatı artırmak adına ABD'yi döviz kurunu "maniple etmekle" suçlamalılar mı?

Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında döviz kuru üzerindeki mücadele sürüyor. Büyük Durgunluk başladığında çoğu kişi korumacılığın çirkin yüzünü yeniden göstereceğine inanıyordu. Doğru, G-20 liderleri Büyük Buhran'dan ders çıkarmış olduklarına söz verdiler ama G-20 üyelerinin 17 tanesi, Kasım 2008'de yapılan ilk zirvenin üzerinden yalnızca aylar geçtikten sonra korumacı tedbirler getirdi. Dikkati en çok Amerika Birleşik Devletleri'nin canlandırma paketindeki "Satın Al Amerika" önlemi çekti. Yine de korumacılık, kısmen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) yüzünden kapsama dâhil oldu.

Gelişmiş ekonomilerdeki zayıflığın sürmesi, yeni dalga bir korumacılık riskini getiriyor. Örneğin Amerika'da, tam zamanlı iş isteyen altı işçiden biri, iş bulamıyor. Bunlar, ekonomiyi canlandırmak için olduğu kadar Kongre üyelerini memnun etmek üzere tasarlanan yetersiz teşvik paketi ile ilişkili risklerden. Artan açıklar yüzünden ve sınırlarına dayanmış bir para politikası ve "enflasyon şahinleri"nin zor zapt edilmesi nedeniyle ikinci bir teşvik paketi muhtemel gözükmezken, bu cepheden de yardım gelmesi için çok az umut bulunuyor. Yani korumacılık başköşede yerini alıyor.

SORUN "DÖVİZ MANİPÜLASYONU" KAVRAMINDA

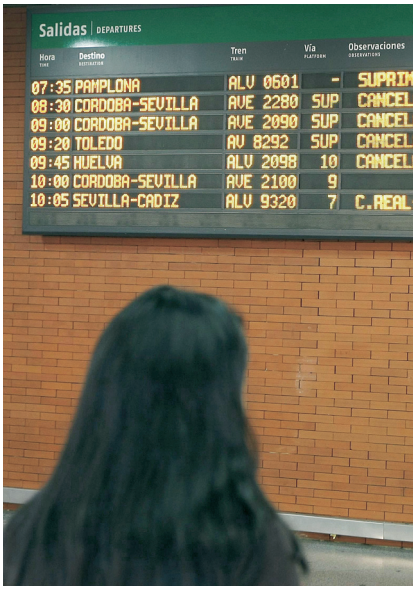
Kongre tarafından ABD Hazine Bakanlığı, Çin'in "döviz manipülatörü" olup olmadığını değerlendirmesi için görevlendirildi. Başkan Obama, Hazine Bakanı Timothy Geithner'ın raporunu yayımlamasını aylardır ertelese de "döviz manipülasyonu" kavramının kendisinde sorun bulunuyor. Hükümetlerin hepsi döviz kurunu doğrudan veya dolaylı olarak etkilemek için hareket ederler. Kontrolsüz bütçe açıkları zayıf döviz kurlarına yol açabilir, düşük faiz oranları da öyle. Yunanistan'daki son krize kadar, ABD düşük dolar/euro kurundan faydalandı. Avrupalılar, ihracatı artırmak adına ABD'yi döviz kurunu "maniple etmekle" suçlamalılar mı?

ABD'li politikacılar Çin'le karşılıklı ticaret açığı üzerinde odaklansa da (ticaret açığı sürekli şekilde büyük miktardadır) önemli olan çok taraflı dengedir. Çin'in para birimini ayarlaması talepleri George W. Bush idaresi zamanında yapılmaya başladığında, çok taraflı ticaret fazlası düşüktü. Ancak son zamanlarda Çin, birçok taraflı büyük ticaret fazlası da veriyor.

Suudi Arabistan'ın da karşılıklı ve çok taraflı ticaret fazlası var. Amerikalılar Suudilerin petrolünü, onlar da daha az ABD ürünü istiyor. Mutlak değerde bile Suudi Arabistan'ın 2008'deki 212 milyar dolarlık çok taraf-

lı ticaret fazlası, Çin'in 175 milyar dolarlık ticaret fazlasını gölgede bırakıyor. Oran olarak Suudi Arabistan'ın hâlihazırdaki cari işlemler fazlası GSYİH'nın yüzde 11,5'i ile Çin'in oranının iki katından fazla. ABD'nin silah ihracatı olmasaydı, Suudi Arabistan'ın fazlası çok daha yüksek olacaktı.

Eksik toplam talep bulunan bir küresel ekonomide, cari işlemler fazlaları bir sorundur. Ama Çin'in cari işlemler fazlası aslında GSYİH'ya oranı olarak bakıldığında, sırasıyla yüzde 5 ve yüzde 5,2'lik oranlarıyla Japonya ve Almanya'nın birleşik rakamından daha düşük.

Bir ülkenin dış ticaret dengesini döviz kurlarının dışında pek çok faktör etkiler. Temel bir belirleyici, ulusal tasarruflardır. Amerika'nın çok taraflı ticaret açığı; Amerika kayda değer şekilde fazla tasarruf etmeden, kayda değer oranda azalmaz. Büyük Durgunluk daha fazla hane halkının tasarruf yapmasını teşvik ederken (daha önce nerdeyse sıfır düzeyindeydi) bu durum artan kamu harcamaları ile fazlasıyla dengelendi.

Döviz kurundaki ayarlama sadece Amerika'nın tekstil ve giyim alımını yaptığı yeri değiştirmek (Çin'in yerine Bangladeş veya Sri Lanka'dan alarak. Bu arada döviz kurundaki bir artış muhtemelen, Amerika'nın yüksek oranda sübvanse edilen yoksul çiftliklerini, artan rekabetle yüzleşen Çin'deki adaletsizliği artırır. Küresel ekonomideki gerçek ticaret bozulması budur.) Amerika dünyanın en zengin çiftçilerine yardım ederken, gelişmekte olan ülkelerdeki milyonlarca yoksul insanın acı çektiği bir bozulma.

TİCARET SAVAŞINDAN KİMSE GALİP ÇIKAMAZ

1997-1998 Asya mali krizi sırasında, Renminbi'nin(*) istikrarı bölgenin istikrara kavuşmasında önemli bir rol oynadı. Renminbi'nin istikrarı bölgenin güçlü büyümesini sürdürmesine de yardımcı oldu, bundan da tüm dünya faydalandı.

Bazıları Çin'in enflasyonu veya balonları önlemek için para birimini ayarlaması gerektiğini savunuyor. Enflasyon kontrol altında tutuluyor ama daha önemlisi Çin hükümetinin kullanacağı diğer silahlardan oluşan (sermaye girişlerine uygulanan ve sermaye kazançları vergisinden, çeşitli parasal enstrümanlara kadar) bir cephanesi var. Ancak döviz kurları büyümenin seyrini etkiliyor ve yeniden yapılandırıp ihracata dayalı büyümeye yüksek derecede olan bağlılığından uzaklaşmak için Çin'in kendi menfaatine gözüküyor. Çin, para biriminin uzun vadede değer kazanması gerektiğini biliyor ve bunun gerçekleşme hızını siyasallaştırmak ters etki yaptı. (Temmuz 2005'te döviz kurunu yeniden değerlemeye başladığından beri, bu ayarlama çoğu uzmanın gerektiğini düşündüğü miktarın yarısı veya biraz daha fazlası kadar oldu.) Dahası karşılıklı bir meydan okuma başlatmak, akıl işi değil.

Çin'in çok taraflı ticaret fazlası bir ekonomik sorun olduğu ve çoğu ülke bu konuda endişelendiğinden, ABD çok taraflı ve kurallara dayalı bir çözüm aramalı. Tek taraflı bir şekilde Çin'i "döviz kuru manipülatörü" olarak yaftaladıktan sonra tek taraflı vergiler koymak, çok az getirisine karşı çok taraflı sisteme zarar verir. Çin, Amerika'nın bankaları ve otomobil şirketlerini kurtaran devasa paketlerinin doğrudan veya dolaylı olarak sübvanse ettiği Amerikan ürünlerine gümrük vergisi uygulayarak cevap verebilir.

Bir ticaret savaşından kimse galip çıkmaz. Bu yüzden Amerika'nın (oy verenleri haklı olarak yüksek işsizlikten endişe duyarken, suçluyu başka yerde aramak kolay iken ve bu politikacılar arasında son derece rağbet görse de) kesin olmayan bir küresel toparlanmanın ortasında böyle bir savaşı başlatmaktan kaçınması gerekir. Ne yazık ki bu küresel kriz, Amerikan yapımı ve Amerika yalnızca ekonomisini canlandırmak için değil, tekrarlamasını önlemek için de kendine bakmalıdır.

(*) Renminbi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmi parası olup, birimi Yuan'dır.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org
Bu yorumun İngilizce podcast'i için şu bağlantıyı kullanınız: http://media.blubrry.com/ps/media.libsyn.com/media/ps/stiglitz121.mp3

Bir ticaret savaşından kimse galip çıkmaz. Bu yüzden Amerika'nın, kesin olmayan bir küresel toparlanmanın ortasında böyle bir savaşı başlatmaktan kaçınması gerekir. Ne yazık ki bu **küresel kriz, Amerikan yapımı** ve Amerika yalnızca ekonomisini canlandırmak için değil, tekrarlamasını önlemek için de kendine bakmalıdır.